

протоколювання є основною формою фіксації ходу та результатів проведення НСРД.

Список використаних джерел

1. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена спільним міжвідомчим наказом ГПУ, МВС, Мін'юсту та ін. від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/936/ 16875/5.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. - К. : Юстініан, 2012. - 1224 с.

3. Освітній портал МВС Параграф 2. «Втручання у приватне спілкування». Веб. сайт:
<https://www.naiu.kiev.ua/osvitamvs/index.php/kpk-ukrajini/8-kpk/41-2-vtruchannya-u-privatne-splukuvannya.html>.

Князєв Сергій Миколайович,

здобувач Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ураховуючи загальнонаукові засади діяльності та критично оцінюючи погляди щодо визначення її структурних елементів, М. А. Погорецький справедливо вирізняє такі внутрішні структурні елементи змісту оперативного-розшукової діяльності (далі – ОРД), як: мета, завдання, дії та суб'єкти, що утворюють їх як цілісні діяльні системи, а також зовнішні їх елементи, якими є стадії, етапи, організаційно-правові форми [1, с. 156].

Мета й завдання ОРД обумовлюються метою і завданнями кримінального процесу, але не зводяться лише до останніх, оскільки на ОРД, зокрема, покладено функцію запобігання злочинам. Метою ОРД є попередження та припинення злочинів і сприяння оперативного-розшуковими засобами реалізації мети й завдань кримінального судочинства, а її завданнями – пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена КК України, встановлення й розшук таких осіб та груп для досягнення мети ОРД, а також мети й завдань кримінального судочинства [2, с. 95–103].

Реалізація завдань, перетворення цілей на результати в ОРД здійснюється через оперативно-розшукові заходи (далі – ОРЗ) [1, с. 169]. Саме ОРЗ і є тими елементарними діями, з яких складається ОРД. Словосполучення «оперативно-розшукові заходи» вживається в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» 22 рази. Проте, на відміну від інших країн, де ця діяльність регламентована на рівні закону, вітчизняний законодавець не визначає такі заходи, а також не надає їх перелік.

Вивчення відповідних нормативно-правових актів Національної поліції України та практики її діяльності дозволяє стверджувати, що проведення конкретних ОРЗ прив'язано до реалізації зазначених прав, передбачених ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Власне, законодавець і сам прирівнює окремі права оперативних підрозділів до ОРЗ, кілька разів вживаючи це словосполучення в частині другій ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3, с. 119].

Зокрема, у ньому зазначено: «Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 КПК України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення. Прийняття рішень про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора, здійснюється керівником відповідного оперативного підрозділу або його заступником з повідомленням про прийняте рішення прокурора» [4].

Отже, можна розглядати реалізацію оперативними підрозділами окремих прав, передбачених частиною першою ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», як ОРЗ, що проводяться з метою виконання завдань ОРД оперативними підрозділами відповідно до прав, наданих їм Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Водночас не всі права оперативних підрозділів, визначені у ст. 8 Закону, відповідають ОРЗ. Так, до них не можна віднести права оперативних підрозділів, дії з реалізації яких М. А. Погорецький та

Д. Б. Сергеева відносять до категорії організаційно-управлінських та організаційно-забезпечувальних [5, с. 137–141]. До таких заходів, зокрема, належать: залучення гласних і негласних штатних та позаштатних працівників; використання конфіденційного співробітництва; використання за згодою адміністрації службових приміщень, транспортних засобів та іншого майна підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб – житла, інших приміщень, транспортних засобів і майна, які їм належать; створення та використання задалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів; створення й застосування автоматизованих інформаційних систем; звернення в межах своїх повноважень із запитами до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій та ін.

Суб'єкти ОРД визначені у ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4]. Точніше, йдеться про їх перелік (після фрази «оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами...»). Термін «оперативні підрозділи» законодавець широко вживає і в КПК України (ст. 41; п. 5 ч. 2 ст. 36; п. 3 ч. 1 ст. 40; ч. 6 ст. 246; ч. 3 ст. 281 та ін.) [6, с. 24–31].

Проте законодавець не закріплює у КПК України (як і в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність») дефініцію «оперативні підрозділи» (нагадуємо, що у ст. 41 подано лише їх перелік). Водночас з аналізу норм ст. 5, а також останнього абзацу ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зрозуміло, що суб'єкти ОРД і є власне оперативними підрозділами. При цьому лише окремі з них наділені повноваженнями в кримінальному процесі.

Зміст ОРД та зміст діяльності оперативних підрозділів не є тотожними. З уведенням у дію КПК України можна однозначно стверджувати, що діяльність оперативних підрозділів не охоплюється поняттям ОРД. У цьому контексті М. Л. Грібов слушно зауважує, що сьогодні, відповідно до потреб практики, при проведенні наукових досліджень не можна послуговуватися лише усталеною категорією «оперативно-розшукова діяльність», а потрібно вивчати більш широкую категорію – «діяльність оперативних підрозділів» [7, с. 101]. Адже категорія «оперативно-розшукова діяльність» відображає лише головний (базовий) сегмент діяльності оперативних підрозділів. Функції ж оперативних підрозділів зумовлені, головним чином, тими повноваженнями, які покладено на них законодавцем. Визначальними для діяльності оперативних підрозділів мають бути норми Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», що є цілком

природним, оскільки оперативні підрозділи правоохоронних органів і є суб'єктами ОРД.

Усе викладене дає змогу констатувати, що ОРД є системою дій (ОРЗ), які: полягають у пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, місця перебування та долю осіб, оголошених у розшук; проводяться з метою виявлення та припинення злочинів, запобігання кримінальним правопорушенням; здійснюються оперативними підрозділами правоохоронних органів у межах до наданих їм законом повноважень; можуть проводитися як відкрито (гласно), так і негласно.

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється переважно негласно. Відкрите ж проведення переважної більшості ОРЗ робить їх безрезультатними. Уся сутність таких заходів і полягає в тому, щоб їх об'єкти не здогадувалися про те, що відносно них збирають інформацію, фіксують дані про їх протиправну діяльність. Винятково негласно проводяться зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та електронних інформаційних систем; аудіо-, відеоконтроль місця та особи; візуальне спостереження за особою річчю та місцем; визначення місця знаходження радіоелектронного засобу; виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації тощо. Оперативна та контрольна закупки, контрольоване постачання, операції із захоплення злочинців, припинення злочинів обов'язково мають негласну стадію. Оперативне опитування та оперативний огляд є заходами, що можуть бути проведені як відкрито, так і приховано. І лише витребування документів і даних, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, спосіб життя окремих осіб, може проводитися виключно відкрито.

Викладене дає підстави для висновку, що зміст ОРД значною мірою збігається зі змістом негласної роботи оперативних підрозділів. При цьому до змісту негласної роботи не належить та частина ОРД, яка здійснюється відкрито, а до змісту ОРД – негласна робота оперативних підрозділів у межах кримінального провадження, що здійснюється за дорученням слідчого прокурора.

Список використаних джерел

1. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. Харків: Арсис, ЛТД, 2007. 576 с.
2. Погорецький М. А. Мета і завдання оперативно-розшукової діяльності. Проблеми законності: респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків, 2004. Вип. 70. С. 95–103.

3. Черняк А. М. Оперативна розробка осіб, причетних до злочинів у сфері міжнародного студентського обміну. *Журнал східноєвропейського права*. 2017. № 46. С. 117–123. URL: <http://easternlaw.com.ua>.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ. Дата оновлення: 22.05.2019. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2135-12.

5. Погорецький М. А., Сергєєва Д. Б. Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2 (33). С. 137–141.

6. Грібов М. Л., Черняк А. М. Оперативні підрозділи правоохоронних органів України як суб'єкти протидії злочинності. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 4. С. 24–31.

7. Грібов М. Л. Теорія оперативно-розшукової діяльності: необхідність оновлення системи фундаментальних категорій науки з огляду на потреби практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 98–105.

Швець Андрій Володимирович,

аспірант заочної форми навчання
кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз Національної
академії внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ І КЛАСИФІКАЦІЯ ОТРУЙНИХ ТА СИЛЬНОДІЮЧИХ РЕЧОВИН

Склад злочину, передбачений ст. 321 КК України, має специфічний предмет посягання. Ця кримінально-правова норма встановлює відповідальність за незаконні діяння з отруйними і сильнодіючими речовинами. З метою належного розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним поводженням з небезпечними матеріалами необхідно визначити поняття отруйних і сильнодіючих речовин.

Отруйні речовини – це речовини, що справляють токсичну (отруйну) дію на організм людини, вживання яких навіть у малих дозах або з незначним їх перевищенням може призвести до отруєння або смерті.